

A selmecebányai lövészek gondolatvilágának cégérei a lőtáblák

A lőtáblaképek fél évezredes története szorosan összeforrt a polgári lövészeti élettel, annak történetével, persze nemcsak Selmecebányán, hanem országszerte. A városok gazdasági fejlődésének kiemelt szerepe volt a lövészegyletek kialakulásában és megerősödésében, hiszen a polgárság és a neki otthont adó város védelmének biztosítékát ezek a civil csoportosulások jelentették.

A polgárság erődemonstrációjának is kiváló színterei voltak a lövészeti ünnepélyek, amelyen ügyességüket, fegyverkezései képességüket sorra bizonyíthatták az egyletek hazafias, lokálpatrióta tagjai.

A kapitalista termelési rendszer térnyerését követően a 19. század hozott csak lényegi változást, amikor egyre inkább tompult az ellentét a nemesség és a – lövészegyletek tagságát is alkotó – polgári réteg között. Itt kezdett a szabadidő hasznos eltöltésévé, a társas együttlét örömteli találkozásainak¹ teret adó rendezvényté válni a korábban egyértelműen önvédelmi funkcióra trenírozó lövészet.

Az ünnepi lövészeti alkalmak persze továbbra is presztízs értékkel bírtak, hiszen gyakran jelentős jutalomért folyt a versengés. Ez természetesen nemcsak a polgári lövészekre volt igaz, gondoljuk csak az akadémiai főlövészeket „Király-díjára”.²

Ez a légkör megfelelő teret engedett annak is, hogy a lövészetért rajongó és egyébként tehetősebb polgári réteg ízlésvilága és látásmódja a céltáblákra elkészített művészi értékkel bíró ábrázolások formájában is visszatükröződjön.³ Természetesen a lőtáblák mindenkor abban a stílusban készültek, ami az adott kort jellemezte, így a lövészetek nyomán ránk maradt illusztrációs anyagon végigkísérhető a századok közizlésének változása is. Érdemes áttekinteni ezt a páratlan gazdagságú képanyagot, amit Selmecebányán a Szlovák Bányászati Múzeum őriz. A következőkben e galériából szemezgetünk a teljesség igénye nélkül.

Az első ránk maradt táblakép 1754-ből ismert, ennek megfelelően a barokk stílus túlzó részletgazdagságban burjánzó pompája jellemzi. Egy főlövészeti ünnepség pillanatképét örökíti meg ez a 99 cm nagyságú fa alapra készült olajkép, de számos további, a katonai élettől ihletett munka látható a gyűjteményben, hiszen ez idő tájt alapvetően a védelmi funkció megerősítése volt e lövészetek alapvető célja.

Természetesen egyszerűbb kivitelű céltáblák is készültek ez idő tájt is, ahol inkább a feliratok, mintsem a részletgazdag figurális motívumok dominálnak, bár kétségtelenül igaz,

hogy ezek a legizgalmasabb és egyben a legértékesebb darabjai e gazdag képanyagnak. A rokokó élénk színeivel megfestett zsánerképek ugyanúgy visszaköszönnek a céltáblákról, mint a romantika idilli világa vagy a klasszicizáló stílus antik, mitologikus figurái, amelyeket inkább a tiszta vonalvezetés és a szigorú formaalkotás jellemez.

1. ábra: Főlövészet 1754-ben (Slovenské Banské Múzeum Banská Štiavnica, a ttovábbiakban SBM BS)

A figurális ábrázolások sorából talán az emberalakok céltáblán való megjelenítése a legérdekesebb, hiszen manapság ilyen táblákra löni számunkra életidegen, sőt kimondhatjuk, hogy a tabu kategóriájú, de majd másfél évszázaddal ezelőtt teljesen általános volt a főlövészeket alkalmával. Ezek sorában éppúgy találkozhatunk a távoli országok „ellenségképeivel” (törökökkel, egzotikus országok ijesztő emberalakjaival), mint Selmecec szegény munkásaival vagy gazdag elitjével, esetleg épp a vadászok alakjaival.

A címerek szintén gyakori témái voltak a céltábláknak, amelyeket igényes részletgazdagsággal alkottak meg a mesterek. Selmecebánya jellegzetes címere is több ízben köszön vissza e táblákról. Természetesen e címerek mellett a helyi polgári elit és az egyház által megálmodott és megrendelt témák is helyet kaptak.

A 19–20. század fordulójára egyre nagyobb teret kapott az ún. bombasztikus történelmi festészet, ami a nemzeti öntudatban való megerősödés jegyében alkotta meg céltáblaképeit. Néha kevésbé, máskor egészen markánsan jutottak érvényre a patetikus stílusjegyek, általában azonban némi fáziskésés jellemzi ezeket az alkotásokat, mintha a konzervativizmus, a tradíciókhoz való ragaszkodás igénye késleltetné az innovációk megjelenését a mesterek lőtáblákra készített alkotásain, azonban a fentieknek megfelelően nemcsak a vidéki idill kap teret, hanem az ipari, műszaki innovációk is, így az ábrázolások hosszú sorában találkozhatunk selmecebányai lőlapon akár gőzmozdony (1845) ábrázolásával is. A vadászati ábrázolások azonban általában inkább a vidéki idillt idézik, bár sok esetben kissé kifigurázva jelenítik meg a vadászok alakjait.

Emellett megjelenik a kövér, lesben ülő vadász alakja is Szlovoda Béla személyében, de találkozhatunk tájképi hangulatvilágot tükröző munkákkal is, ahol inkább a vidék romantizáló hangulata elevenedik meg előttünk.

¹ Bende Attila (2024): Akadémiai, majd főiskolai lövészetek Selmecebányán. Erdészeti Lapok 159. évf. 5. szám 241–243.

² 1915. július 29-én kelt Lövészeti és Vadászati Rendszabályai című füzet. (SOE KKL)

³ Anne Braun (1983). Historical Targets – Published by Roydon Publishing, United Kingdom 144 pp.

Az ügyetlen vadász (1866, akvarell fa alapra, 66×57 cm) (SBM BS)

A 18. századi parforsz jellegű vadászatok hangulatát sugárzó képek is visszaköszönnek, egyfajta múltidézőként a 19. század második feléből. E képek színei, hangulata és markírozásának motívumai a barokk stílus jegyeit hordozzák magukon, ábrázolásuk részletgazdag, az ábrázolt alakok viselete is autentikusan tükrözi az e vadászatokon szokványos, élénk színekben pompázó katonai viseletet.

Első pillantásra talán meglepő, hogy az állatok és a vadászjelenetek csak kis számban fordulnak elő ezeken a lőlapokon, de ha a céllövészetet mint társadalmi jelenséget vizsgáljuk, akkor talán nem is furcsa, hiszen a sportélet, a vetélkedés és a társadalmi érintkezés volt az elsődleges cél, nem pedig a vadászati eredményesség fokozása a lökészség fejlesztése révén. A vadászjeleneteken és az állatokat ábrázoló céltáblákon sajátos módon közelítenek a mesterek, hiszen nem feltétlenül csak azokat a fajokat jelenítik meg, amelyek a vadászok szívét leginkább megdobogtatják, így a gímszar-

A vadász lesben (1839, tempera fa alapra 59×76 cm) (SBM BS)

vas és a zerge mellett az elefánt, a nyulak mellett a mókus is megjelenik, sőt aggatékon csendület módjára ábrázolt vad-dal is találkozunk a táblaképek sorában.

Az akadémia s később a főiskola ifjúságának és oktatóinak életében is kiemelt szerepe volt a lövészeteknek, ugyanakkor – érthető módon – nem sok akadémiai vonatkozású festett, igényes kivitelű céltábla őrizi e főlövészeti vetélkedők emlékét. Vélhetően nem azért, mert ezek ne maradtak volna meg emlékként, hanem inkább azért, mert nem volt anyagi lehetősége a diákságnak elkészíttetni ezeket.

Egyértelműen akadémiai vonatkozású ábrázolással készí-

Vadászat közben, 1867-ben (tempera, fa alapra 75×73 cm) (SBM BS)

tett céltábla 1840-ből, valamint 1860-ból ismert. Az 1840. október 11-én tartott lövészeti vetélkedő céltábláján még német nyelven olvashatók a feliratok, az „Akademische Sützenfreunde” felirat és alatta az ősi bányász üdvözlés a „Glück auf”. E feliratok mellett a bányászok régről ismert szakmai jelképe, az ék és a kalapács is látható.

Az 1860. augusztus 17-én megrendezett lövészet alkalmából készített céltáblán az ifjúságot életük vidám szimbólumaival – a sörshordóval és a rajta elhelyezett, babérszörű ölelésében látható söröskorsóval és cseréppipákkal – jelenítette meg a kép alkotója.

A táblák szövegezése kapcsán érdemes megemlíteni, hogy mindhárom, a városban beszélt nyelv olvasható, de a korai táblák jellemzően inkább német, majd később már német és magyar, legkisebb hányadában pedig szlovák szövegezéssel készültek, ami jól tükrözi a város társadalmi rétegződését a 19-20. században, hiszen a lövészet mindenkor a polgári elit privilégiumát jelentette.

Felvetődhet a kérdés, hogy kik alkották e képeket. Lelkes amatőrök vagy a festészet igazi mesterei? A 20. században már szignózták e munkákat alkotóik, de az előző századok alkotásainak nívója is arra engedti következtetni a művésztörténet szakavatott művelőit, hogy – bár az alkotókat az ismeretlenség homálya fedi – tehetséges, sőt elismert festők is akadtak soraikban. Ezek az ügyes mesteremberek díszítették többek között a templomokat, a gazdag polgárok elegáns

Akadémiai Lövészegyesület ünnepi céltáblája (1840, olaj, fa alapra 59×76 cm) (SBM BS)

lakóházait is, így kezük nyomát évszázadok műremeki dicsérik. Persze mellettük sokan mások is kísérletet tettek céltáblafestészetre.⁴

E képeket nem feltétlenül a magas technikai és művészeti kivitelük, hanem inkább a bennük megjelenő – e szegényebb népréteg gondolkodását és világlátását visszatükröző – naivitás és szentimentalizmus teszi különlegessé.

Ezt a gyermekrajzokhoz hasonlatos látásmódot sokáig nem értették meg, talán épp azért, mert a pallérozott tehetségek, a képzőművészeti technikák magas szintű birtoklói sosem tudtak olyan őszinte naivitással alkotni, mint azok, akik a hétköznapi munkáját cserélték szabadidejükben valamifajta „művészetre”.

Ezek a céltáblák nemcsak a művészettörténészek szakavatott szemének mesélnek, e munkák időutazásra invitálnak valamenynyünk. Bevezetnek a közéletbe, még hozzá a fotózás térhódítását megelőző időszakba, s így hitelesen mesélnek az egyszerű vidéki ember hétköznapijairól, ünnepeiről, öltözkészéről, tevékenységeiről, a lövészegyleteknek otthont adó városokról, azok polgáraitól vagy meghatározó épületeiről. E céltáblákat mustrálva megismerhetjük, hogy Selmechánya városának lakói hol éltek és miként dolgoztak vagy vigadtak. A selmechányai céltáblák fantasztikusan élénk, pezsgő színgazdagsága és a megjelenített tar-

talmuk közötti disszonancia igazán különleges hangulatot kölcsönöz ezeknek az alkotásoknak. Ennek oka talán az, hogy gyakran a szegényebb néprétegek életeseményei kerültek e táblák témáinak fókuszába, de olyan igényes – már-már pazarló – részletgazdasággal, ami egyértelműen művészeti értéket képvisel. Profán módon sok tábla épp a lövé-

Az Óvár épülete 1825-ben (tempera fa alapra átmérő 67 cm) (SBM BS)

szeteket örökíti meg, így adva hiteles képet a lövészet lefolyásáról, a lőállások helyéről és persze a lövészeket követő bormámoros ünnepi vacsorákról.⁵

A letűnt évszázadok selmeci hangulatának, a város minden napjainak hírvivői ezek a különleges alkotások, amelyeket szemlélve nagyon sokat tudhatunk meg a rég elfeledett múlt minden napjairól. Ezek sorában érdekes színfolt számunkra a vadászat témáinak megjelenítése és az akadémiai témájú ábrázolások egyaránt.

Köszönettel tartozunk a Slovenské Banské Múzeum munkatársának, Dr. Daniel Harvan történésznek, aki mindenkor lelkesen segíti a selmeci múlt felderítését célzó kutatómunkánkat.

Bende Attila okl. erdőmérnök

⁴ Anne Braun (1983). Historical Targets – Published by Roydon Publishing, United Kingdom 144 pp.

⁵ Galavics Géza (1987): Művészettörténet, zenetörténet, tánc történet. (Muzsikusz- és táncábrázolások 1750–1820 között Magyarországon. Ethnographia 98. évf. 2–4. szám 160–206.

Bemutató üzemi programsorozat indul szeptembertől erdőgazdálkodók részére

ERDÉSZETI ÁGAZATI
TUDÁSKÖZPONT

A Vidékfejlesztési Program időszakának legvégén, 2023 őszén jelent meg a „Bemutató üzemek fejlesztése” pályázati lehetőség. Ezzel kapcsolatban az Agrárminisztérium úgy döntött, hogy a mezőgazdasági, élelmiszeripari és erdészeti szakképző és kutató intézmények számára kínál lehetőséget a bemutató üzemi szakmai programok és kapcsolódó beruházások megpályázására.

Az agrárszakképzés középfokú állami iskolái öt agrárszak-képzési centrumba (ASZC) tömörültek. Ezek területi alapon jöttek létre, 10-15, vegyes profilú tagiskola részvételével, így az erdészeti középfokú képzést végző iskolák immár az öt ASZC valamelyikének tagiskolái.

A pályázati lehetőség kapcsán az erdészeti ágazat vezetése azt képviselte, hogy az erdészet legkorszerűbb tudásanyagának hatékony átadásához szükséges az öt ASZC-t összefogó konzorciumban kidolgozott programkínálat megteremtésének és a strukturált eszközbeszerzéseknek az összehangolása.

Hiszen az egyes tájak erdőgazdálkodási adottságai nagyban különböznek, így a környező gazdálkodók számára is más-más tudás és technológia kerül a fókuszba, mint például hegyvidéki területen a vasló és a kötélpálya használata. Ugyanakkor más, a jövő útját jelentő technológiák, megoldások ismerete és használata minden erdőgazdálkodót érint, ezek esetében tehát az volt a legfontosabb szempont, hogy az erdőgazdálkodók a lakóhelyükhöz minél közelebb kapcsolódhassanak be a tudás-átadásnak ebbe a gyakorlatorientált módjába.

A bemutató üzemi programok minden témában 2-2 modulban (kezdő és haladó) kerültek kidolgozásra, egyenként 4-4 óra terjedelemben azért, hogy a gazdálkodók akár egy napon, mindkét modulon részt vehessenek. Egy csoport 10 fős lesz. A programok zömét az erdészeti középiskolák kiválóan felkészült mérnök-tanárai vezetik, valamint a velük együttműködő, kiváló gyakorlati szakemberek. Emellett a Soproni Egyetem támogató közreműködésével is várhatóak programok.

A konzorcium összefogását, a 750 millió forint értékű beszerzést tartalmazó támogatás elnyerésére irányuló támogatási kérelem teljes körű elkészítését az Erdészeti Ágazati Tudásközpont Non-profit Kft. (EÁTK) vállalta fel. 2024. májust írtunk, amikor a támogatási döntés megszületett.

A sikeres Vidékfejlesztési pályázat nyomán, az új tanév kezdetével együtt a gyakorló erdőgazdálkodók részére is eddig példátlan tudásátadási és eszközfejlesztési program indul el. Országsszerte összesen 350 erdészeti bemutató üzemi programot kínálnak az iskolák és az EÁTK hét helyszínen: Ásotthalom,

Mátrafüred, Piliscsaba, Somogyzsitfa, Sopron – két helyszínen és Szeged. Az erdészeti bemutató üzemi programsorozat mintegy 25 témakört ölel fel.

Minden iskolánál elérhető lesz a „SiteViewer: Bevezetés az új erdészeti döntéstámogató eszköz használatába” program. Ezt a programot a Soproni Egyetem munkatársai közel tíz éves munkával fejlesztették az egyre gyorsuló klímaváltozás hatásaival való sikeres megküzdés korszerű döntéstámogató eszközeként.

Feladata, hogy az eddig használt paramétereken túl a jövőben több tucat további adatbázis feldolgozásával 40 és 70 éves időtávra kialakított klímaelőrejelzés is segítse az erdőgazdálkodók, az erdőtervezők és a döntéshozók munkáját.

A 2024-ben erdőtelepítésre és faültetvények létesítésére meghirdetésre kerülő új KAP-támogatás elnyerése érdekében már kötelező lesz használni, a célállomány-választásban figyelembe venni. A belátható jövőben pedig az erdőfelújítások előrelátó, klímaadaptív megtervezése, valamint legmegfelelőbb szaporítóanyag-beszerzési források feltárása sem lesz elképzelhető a SiteViewer használata nélkül. Az EÁTK szervezésében megtörtént a képzők képzése: az iskolák szakembereit az Erdészeti Tudományos Intézet vezető szakemberei vezették be a SiteViewer alkalmazásának rejtelmeibe.

Szintén minden iskolánál elérhető lesz a fatermékek kereskedelmi forgalomba hozatalához és közúti szállításához szükséges „EUTR és az EKAER megfelelő használata” bemutató üzemi program. Elsősorban a magán-erdőgazdálkodók körében gyakori, hogy a kínálkozó piaci lehetőség kihasználatlanul marad azért, mert a gazdálkodó a szükséges adminisztrációban nem elég gyakorlott vagy magabiztos.

Több helyszínen lesz lehetőség az eddig elsősorban állami erdőgazdaságok által használt ESZR és alprogramjai (TERI, ETA) megismerésére. Egyre több magán-erdőgazdálkodó is alkalmazza, így használatának alapos ismerete és gyakorlása sok szakember tudását bővítheti, megerősítheti.

A harvester- és forwarderkezelés ugyancsak több iskola bemutató üzemi programkínálatában szerepel: szimulátoros vagy terepi környezetben is lehet ismerkedni ezeknek a lenyűgöző gépeknek a biztonságos és hatékony használatával. A program betekintést enged a későbbiekben induló, végzettséget biztosító további képzések technikai hátterébe. Szintén több iskola kínálatában szerepel a méretes fák irányított döntése vagy a korszerű szaporítóanyag-gyűjtés műhelytitkainak megismerése.

A drónok használata az erdőgazdálkodásban is előretört, például az erdőállapot felmérésében és a növényvédelemben. Az iskolák részére a legkorszerűbb drón-típusok és a hozzájuk tartozó számítógépes programok beszerzése zajlik, amelyeket a bemutató üzemi programokba vonnak be.

Az EÁTK témáit főként a Soproni Egyetem kiváló szakemberei vezetik: kitekintés az erdészet jövőjére, a tartamos vízgazdálkodásba és az erdészeti csúcstechnológiák világába.

Több program szakirányítók részére egyúttal jogosult erdészeti szakszemélyzet részére választható kiegészítő képzésnek is minősül, azokon pontokat lehet szerezni.

Az erdészeti szakképző intézmények felkészült mérnök-tanárai várják a programokra azokat, akik erdőgazdálkodók vagy erdőgazdálkodó szervezetek tagjai (pl. EBT tagok) vagy alkalmazottjai, illetve erdőgazdálkodó részére szakirányítást végzők.

A program térítésmentes, országos, érdemes már most böngészni a kínálatot a www.eatk.hu honlapon, ahol egyúttal az októberi programokra is lehet már regisztrálni. *Jelentkezzen még ma!*

Dr. Loncsár Krisztina projektmenedzser, EÁTK

STIHL

MAKULÁTLAN TISZTASÁG PILLANATOK ALATT!

ASIM
SYSTEM

SEA 20

AKKUMULÁTOROS
KÉZI PORSZÍVÓ SZETT

~~55 990 Ft~~

36 390 FT

SEA 20

AKKUMULÁTOROS
KÉZI PORSZÍVÓ

~~39 990 Ft~~

23 990 FT